

Komenský a my 2019

téma na rok 2019: Vandrování

Letošní návrh vychází vstříc výročí listopadových událostí 1989. Protože souvztažná témata svobody, cenzury, totality apod. jsou abstraktní a těžko výtvarně zpracovatelná, rozhodl jsem se využít motivu cestování, který jedním kontextem souvisí i s cestováním nedobrovolným: stejně jako Komenský strávil téměř celý život v exilu, i v době nesvobody bylo pro mnoho lidí životním řešením nedobrovolně odcestovat do emigrace. Navrhují tedy i toto téma jako jednu z možných interpretačních možností.

Téma je Komenským zpracováno v 82. kapitole *Orbisu pictus*: Pocestný (Vandrovník) a kapitoly XLIV *Dveří jazyků* (O chůzách). Je zajímavé, na co zde dává důraz sám Komenský (viz návodné texty): je to nejen kvalita cest a nutnost mít s sebou spolehlivého partnera, ale i nebezpečí zabloudění a přepadení. Hlavní důraz by měl směřovat k cestě pěšky, bez dopravních prostředků. Téma jistě klade před děti obraz obrovské propasti mezi dobou Komenského a naší: kolikrát šly děti pěšky z města do města nebo ze země do jiné? Ještě v 19. století se běžně chodilo pěšky i na obrovské vzdálenosti, a to za prací nebo zkušenostmi (do Itálie, do Polska, do Německa atd.), nebo kvůli duchovním důvodům (poutní cesty do Říma, Jeruzaléma, Santiaga de Compostela aj.). Komenský sám šel prokazatelně pěšky na Moravu z Horní Falce. Současné děti znají cestu pěšky zřejmě jen jako dobrovolnou výletní aktivitu, některé možná jako pravidelnou cestu domů od autobusu nebo vlaku. Stálo by možná za to zjistit, kolik toho děti nachodí – i tento typ aktivit by mohl mít velmi zajímavý přínos pro zpracování tématu. Téma cesty a cestování má velké množství konotací metaforických i výtvarných. Vandrování bylo dobově vnímáno i jako metafora života, proto je v *Labyrintu* hlavní postavou Poutník, který prochází městem–životem. Také v romantismu byl kladen na zobrazení pěší cesty zřetelný důraz (výtvarně např. C. D. Friedrich, T. Cole, J. Mánes aj.; literárně M. Z. Polák, K. H. Mácha aj.).

Do soutěže budou přijímány práce vytvořené jakoukoliv technikou včetně trojrozměrných (v případě keramiky prosíme o důkladné zabezpečení výrobků), na papírech kvůli přepravním důvodům formátu maximálně A3.

Návodná témata

Následující témata jsou jen inspirativní, kladou si za cíl zejména upozornit na vrstevnatost námětu a otevřít prostor k přemýšlení, vyprávění, mimetickému hraní, pozorování a k následné výtvarné realizaci, není třeba se jich držet. Ani součásti jednotlivých témat nejsou závazná, je možné se inspirovat jen jednou pasáží. Jsou formulována pro učitele, dětem je třeba je upravit a přednést srozumitelnou formou. Doporučuji si zvolené téma zkonzultovat s výtvarnými precedenty, literárními zpracováními atd.

1. Podoba cest: kamenitá, lesní, exotická, bahnitá, polní. Cesta známá a bezpečná, naopak cesta cizí a nepřátelská.
2. Horizont a co je za ním. Dá se dojít na konec světa?
3. Vandrování – poutník. Jak vypadal cestovatel v 17. století? Jaké měl vybavení? Jak vypadá cestovatel dnes? Jaké má vybavení? Srovnání obou.
4. Jak by vypadal člověk, který se domnívá, že odchází z domova navždy? Cesta z donucení: útek.
5. Nebezpečí na cestách. Přepadení, divoká zvířata.
6. Nebezpečí na cestách. Cesta nevstřícnou krajinou, skalní stěny, neprostupné lesy, rozvodněné řeky apod.
7. Jak jsem šel/šla nejdlejší cestu: kam to bylo? Proč? Na co si pamatuji nejvíc: únava? Stereotyp chůze? Krása krajiny? Lidé kolem?

8. Zastavení na cestě. Kde se dá zastavit, odpočinout? Připravil to místo někdo, nebo je to jen kousek původní přírody?
9. Křižovatky: kam se vydat a nezabloudit. Ne vždy je lepší cesta správná (viz křižovatky v pohádkách).
10. Svět bez motorů. Jak by vypadal svět a cesty na něm, kdyby se nedalo jezdit v moderních autech, vlacích apod. Zástupy lidí by chodily do škol, práce, s pracovními úkoly, za obchodem. Vrátili by se koně? Apod.

Inspirativní texty

Jan Amos Komenský Orbis pictus, kap. LXXXVII Pocestný (Vandrovník)

Vandrovník nese na ramenu v torbě (tanistře), co se spraviti nemůže do vačku (kešeně) aneb tobole. Přikrývá se pláštěm (kepenkem) v ruce drží palici (hůl), kterou se podpírá. Potřebuje pocestnu stravu, jako též věrného a rečného tovaryše. Pro stezku (chodník), obzvláště, kdy není dobře vtlačená, nech neopouští obecní (krajní) cestu. Scestné místa a rozcestí klamají a zuvažejí na neschodné (kamenité aneb bahnitě) místa, ne tak lechce obchodné stezky a křížné cesty. Nech se tehdy spytuje postretávajících sobě, kterou cestou jíti má? A nech se vystříhá lotrov (a zbojníkov) jako na cestě, tak též v hospodě (hostinci), kde nocuje.

Jan Amos Komenský Dvěře jazyků, kap. XLIV O chůzách

475. Pocestný, kam směřuje, přímo bez zápolí ať se ubírá, ku postrannostem se neuchylujic.
476. Pro stezku cesty ať neopouští, leč by třený byl chodník a cesty vůdce neb tovaryš prošlý.
477. Necestných a kamenitých míst kdo se bojí, nikam z cesty nescházej.
478. Rozcestí mylné jest: protož aby nebloudil, koho potkáš, vyptávej se, kudy jíti a napravo-li či nalevo se uhnouti.
479. Příční a křížové cesty ne tak svozují.
480. Putovati aby bez tlumočnicka mohl, řeč uměj.
481. Přes pole jíti majícímu boty [škorně] se sejdou aneb polubotí pro bláto: a kapalín pro slunce: a plášť kožený neb plstěný pro dešť: hůl neb hulka, jíž by se podpíral, ku pomoci zajisté jest.
482. Třeba i peněz na cestu, k utratě: aneb směnného listu.
483. Ale i trpělivosti: pod nebem zajisté nocovati se dostává.
484. Kdekoli jsi, s kým jsi, pozor dej.
485. Zbojníci [nákeřníci] zajisté zbíjejí: loupežníci mořští loupí: ba v hospodě host od hospodáře není bezpečen.
486. Filcové, v nichž sobě sklizené [svázané] své věci nosí, jsou: tlumok, mošna [sotor], kabele, tanystra, tobola, vaček, měšec, taška; až i ňadra a kapsa.
487. Aby volnější byl, zavazedly [pagáží] se neobtěžuj.
488. Potřeba-li připílití, pošty užítí než landkočího lépe jest.
489. Z daleka vracejícího se tebe ve zdraví a štěstí s radostí tvoji přivítají.

Karel Hynek Mácha Cesta do Itálie (1834)

Max klečí na hrobě. Maličké sochy na kůru. – Innsbruck v dolině viděli jsme odpoledne z Hory. Seděli na kopci. Pozdravení neznámým panem a paní. „Sie w[er]den wohl müde seyn?“ – Zarostlý muž s ordenem. – Krajina, dole řeka. vysoko kostelík Schönberg. Oudolí. Fialové hory. Oudolí druhé. Pan Landrath. Wälsche Spitzbürn. Večeře slavná. Měsíc pod nám i z mraku vyhlídal.

17tého. Oudolí ranní. Leželi odpoledne pod Brennerem. Lezl jsem, jedli jsme. Šli jsme časně spat. 18. Ráno ve čtyry hodiny vstali a lehli opět. po chvíli vstali zas a lezli na Brenner. Ze začátku ustavičně lesem. Pak jsme se rozdělili. Já lezl pod hřebenem. Vergiss mein nicht. Hora se sněhem. Slunce vycházelo. Mlhy se honily. Oblaky kryli horu. Opět jsme se slezli. Lezli dále blízko na hoře ztratili jsme se. Oblaky pode mnou. Sněhové hory. Oblaky u mně. Já lezl výše tmou. Na dolejší špicí. Tma. Houkal jsem. Echo. zvonky. Vítr rachotil kostlivci, snášel žebra a kamení. Skalina jako strašidlo. Nikde žádný. Oblaky se valili temněji. Kamení padalo, Str.[obach] nade mnou na hřebene, světlo, zas tma. Lezli jsme na vrcholek. Podruhé. Visel jsem pod vrcholkem. Noha se třásla. Lezli dolu. Lezli s hory. Sennhütte. Jedli mléko a sejr. Pes. Slezli jsme po prdeli. Snídali v 1 hodinu. Šli dále. Hrad v dole. Pusterthal krásný. Sterzingen. Dva hrady na vchodu? heim Sterzinger Kofel. Vzadu sněhy. Vešli v ouzké oudolí.

Šli na nocleh. 4 Vandrovní. Jeden všude dělal. Pak Preuss. Sachs a Maggyar, neuměl Maggyarský. Mluvili o Benátkách. O Česích. České vojsko a. t. d. Šli jsme spat. Bis hierher u. [nich]t weiter a. t. d.